

Олексій ЯСЬ (Київ)

**“НЕВИКІНЧЕНА” ХАРИЗМА.
ОБРАЗ ІВАНА МАЗЕПИ В КОНСТРУКЦІЇ МАЗЕПИНСЬКОГО
РЕНЕСАНСУ ОЛЕКСАНДРА ОГЛОБЛИНА**

Доба І. Мазепи посідає виняткове місце у творчості О. Оглоблина, позаяк вона сполучає Хмельниччину зі складними й суперечливими часами Старої України, які постали після присмерку, зрештою ліквідації Гетьманщини. Власне, конструкції історика з обсягу цих двох сегментів з української минувшини кінця XVII – XVIII ст. є засадничими для розуміння його стильового профілю.

“За Мазепинським ренесансом я бачив, як живого, гетьмана Мазепу, його сподвижників, його помічників і його противників, – і, звичайно, насамперед творців і меценатів тогочасного відродження (курсив наш. – О. Я.)”, – зазначає вчений у своїй науковій автобіографії¹. Відтак авторська рецепція мазепинських часів та “старої доби”, що розгорталася на зламі двох століть – XVIII і XIX, позначена окресленням побутування історичної людини і навіть своєрідною персоніфікацією минулого.

Недаремно тонке розуміння неповторної евристичної цінності джерела, пов’язаного з певними особистостями минулого, помічаємо в багатьох працях О. Оглоблина.

Наприклад, в одній зі статей, присвяченій іконографії кількох діячів Мазепинської доби, історик не тільки виявляє себе як вправний інтерпретатор візуального матеріалу, а й досить виразно висловлюється про можливості проникнення до внутрішнього світу тогочасної людини. “Та й *перед фізичним і духовим зором історика можуть відкритися не лише живі постаті* знайомих йому з документальних джерел історичних діячів, але й *цікаві індивідуальні властивості їх характеру, про які жадні документи не можуть дати певного уявлення* (курсив наш. – О. Я.)”, – відзначає О. Оглоблин².

Ця сентенція вченого напрочуд добре перегукується з відомими висловлюваннями романтика М. Костомарова про потребу відтворення історії з “живими подробицями”³.

¹ Оглоблин О. Мій творчий шлях українського історика // Зб. на пошану проф. д-ра Олександра Оглоблина / Відп. ред. В. Омельченко. – Нью-Йорк, 1977. – С. 51.

² *Його ж.* Два портрети діячів Мазепинської доби // Оглоблин О. Студії з історії України: Статті і джерельні матеріали / Ред. Л. Винар. – Нью-Йорк; К.; Торонто, 1995. – С. 162.

³ Костомаров Н. [Рец. на кн.:] Кулиш П. Чорна рада, хроника 1663 года. – СПб., 1857; Проповеди на малороссийском языке протоиерея Гречулевича. – Изд. 2-е, испр. П. Кулиша. – СПб., 1857 // Современник. – 1858. – Т. 67. – № 1. – С. 1.

Властиво, персоналістичний зріз української минувшини у представленні О. Оглоблина не тільки продукує цікаві та рельєфні образи, а й створює цілісне уявлення про ту чи іншу історичну добу. Тому мисленнєві конструкції вченого сполучають різні масштаби освітлення авансцени української минувшини.

Такою, приміром, є його монографія “Гетьман Іван Мазепа та його доба” (Нью-Йорк; Париж; Торонто, 1960). Недарма тогочасні рецензенти називали цю студію О. Оглоблина “останнім словом української науки про Мазепу” (Б. Кравців)⁴ або “синтезою дотеперішніх дослідів Мазепинського періоду” (М. Чировський)⁵.

Передісторія зазначеної праці сягає своїм корінням принаймні часів воєнного лихоліття, коли О. Оглоблин готував її первісний варіант для українського видавця Юрія Тищенка у Празі. Відтак монографія про І. Мазепу мала ввійти до серії “Біографії гетьманів”.

Проте воєнні події 1944–1945 рр. перешкодили реалізації цього видавничого проекту, хоч неопублікована робота здобула прихильну оцінку Д. Дорошенка⁶.

Згодом О. Оглоблин неодноразово доповнював, перероблював та розширював цю студію, врешті видав її 1960 р. як 170-й том “Записок НТШ”.

Утім, ще його тексти кінця 1930-х рр., попри звичайну данину, яка складалася жорстким канонам радянського гранд-нарративу, виявляють авторське зацікавлення постаттю І. Мазепи, хоч і прикрите негативними оціночними пасажами. “*Справді Мазепа виділявся серед сучасної йому керівної групи старшинської аристократії* (курсив наш. – О. Я.), але не слід забувати влучної характеристики Мазепи автором «Історії Русов», який казав про Мазепу серед української шляхти того часу, що «*между слепыми и одноглазым – король*»”, – відзначає О. Оглоблин в одній з неопублікованих рецензій⁷.

Подібні сентенції побутують і в текстах історика, написаних напередодні радянсько-німецької війни⁸.

Зауважимо, що постать І. Мазепи сприймалася в українському історіописанні як знакова і zarazом контроверсійна історична особистість.

⁴ *Кравців Б.* Нова праця про гетьмана Івана Мазепу [Рец. на кн.: Оглоблин О. Гетьман Іван Мазепа та його доба] // Свобода. – Джерсі-Сіті, 1960. – № 51. – 17 березня. – С. 2.

⁵ *Чировський М.* Праця проф. О. Оглоблина про Мазепу // Там само. – № 64. – 5 квітня. – С. 3.

⁶ *Винар Л., Атаманенко А.* Видатний дослідник Мазепинської доби // *Оглоблин О. Гетьман Іван Мазепа та його доба* / Ред. Л. Винар; упор. І. Гирич, А. Атаманенко. – 2-е вид. – Нью-Йорк; К.; Львів; Париж; Торонто, 2001. – С. 27–28.

⁷ Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України). – Ф. 3561. – Оп. 1. – Спр. 191. – Арк. 126зв. (Оглоблин О. П. Зауваження до підручника “Історія України” Т. Скубицького, К. Гуслистого, Ф. Ястребова [автограф 8 жовтня 1936 р.]).

⁸ *Оглоблин О. П.* Нариси з історії України / Відп. ред. С. М. Белоусов. – К., 1941. – Вип. 6: Україна в кінці XVII – в першій чверті XVIII ст. – С. 11.

Не випадково у підготовчих записах, зроблених ще наприкінці 1930-х рр., О. Оглоблин ретельно нотує позитивні й негативні оцінки цього гетьмана у працях істориків. Зокрема, він виокремлює кілька ліній у рецепції українських учених ХІХ – першої третини ХХ ст. стосовно цього історичного діяча⁹.

Мабуть, з огляду на суперечливість таких візій автор постулює низку установчих положень, точніше, своєрідних мірил вартостей, з перспективи яких він конструює та тлумачить мазепинські часи у монографії “Гетьман Іван Мазепа та його доба”.

Передусім О. Оглоблин обстоює тезу, що “*доба Мазепи – це часи відродження: політичного, економічного, культурного* (курсив наш. – О. Я.) – по Руїні, що знищила великі пляни Хмельницького, Виговського і Дорошенка...”¹⁰.

Іншою засадничою думкою історика є ідея про “два тори” або дві фази у політиці І. Мазепи: “співжиття з Москвою” та розрив з Росією¹¹. Відтак т. зв. “москвофільство” гетьмана у його представленні виглядає як “блискуча тактика” для осягнення українських політичних інтересів¹².

Однак автор все ж таки визнає, що вона спричинила гостре невдоволення в українському суспільстві, яке було досить небезпечне для “далекосяглих політичних плянів” гетьмана¹³.

Більше того, О. Оглоблин розглядає І. Мазепу як “ідейного речника”, ба навіть як знакову постать українства¹⁴.

В іншій розвідці він відзначає, що “мазепинство в московській мові стало символом українства (курсив наш. – О. Я.)”¹⁵.

Врешті, вихідні положення цього “загального монографічного нариса”¹⁶, як визначає його сам автор, творять своєрідну тріаду: 1) Мазепинська доба як епоха українського відродження; 2) дві стадії в політиці гетьмана, але єдність далекосяжної стратегічної мети; 3) мазепинство як неодмінний атрибут чи символ українства.

Отож, саме ця тричленна формула великою мірою визначає не тільки конструкцію студії О. Оглоблина, а й ті акценти, контексти й ціннісні орієнтири, які вчений розставляє і знаходить для висвітлення цієї історичної постаті.

Виглядає, що ці аксіологічні настанови історика визначають провідні лінії генералізації фактографічного матеріалу в авторському тексті. Ба більше, вони підносять низку персональних контекстів до масштабу всієї історичної доби – Мазепинського ренесансу.

⁹ ЦДАВО України. – Ф. 3561. – Оп. 1. – Спр. 76. – Арк. 44 (Оглоблин О. П. Виписки та замітки до роботи “Історія України. Іван Мазепа” [кінець 1930-х]).

¹⁰ Оглоблин О. Гетьман Іван Мазепа та його доба. – Нью-Йорк; etc., 2001. – С. 54.

¹¹ Там само. – С. 54–55.

¹² Там само. – С. 55.

¹³ Там само. – С. 98.

¹⁴ Там само. – С. 56.

¹⁵ Оглоблин О. Гетьман Іван Мазепа і Москва // Оглоблин О. Студії з історії України. – С. 135.

¹⁶ Його ж. Гетьман Іван Мазепа та його доба. – С. 56.

Зазначимо, що в цій монографії О. Оглоблин, як і в студіях про Б. Хмельницького, використовує щодо означення І. Мазепи термін “володар” чи “господар”. Причому він уживає його у досить широкому контексті, зокрема стосовно часів, які передували самому гетьманству.

Наголошуючи на походженні І. Мазепи, історик представляє його з перспективи цікавого соціокультурного явища другої половини XVII ст. – появи й кар’єрного просування відомих правобережних родин на підросійських теренах, які “поволі здобувають собі керівні місця в економічному та політичному житті Лівобережної України”¹⁷.

Та найважливішими все ж таки видаються авторські контексти висвітлення, які скеровані на виявлення прихованих рис майбутнього гетьмана-володаря.

“А понад усе він мав *надзвичайний хист володаря*. І тридцять років до гетьманського життя Мазепи – то була не лише звичайна людська школа й незвичайно вдала старшинська кар’єра. *Це була школа формування господаря Української держави й володаря дум української нації* (курсив наш. – О. Я.)”, – стверджує О. Оглоблин¹⁸.

Такі думки вченого почасти нагадують його конструювання образу гетьмана Б. Хмельницького як “харизматичного володаря”. Тим більше, що “героїчна епопея Хмельниччини”¹⁹ так і не була завершена, а її проблеми переходили, транслювалися в інші історичні часи, себто вимагали свого розв’язання за нових соціокультурних реалій.

І дійсно, низка контекстів висвітлення постаті І. Мазепи має паралелі з представленням особи Великого гетьмана в авторському письмі у добу “революційного зриву”. Адже саме революційні чи переломні часи продукують соціокультурні передумови, які дають змогу виявити якості самобутньої, сильної постаті, що різко контрастують з ординарністю й повсякденністю буття.

Таким чином, через конфлікт історичного діяча із плином обставин і подій, часто-густо несприятливих, і виробляються ті суспільні настанови незвичної поваги й пошани до особистості, які складають, власне, її харизматичний образ. Відтак, конструюючи модель харизматичного діяча, вчені зазвичай намагаються віднайти саме ті приховані, завуальовані риси й якості, які згодом вийшли на перший план, піднеслися над плином буденності.

Цю латентну евристичну програму знаходимо і в монографії О. Оглоблина, зокрема щодо постаті фундатора Мазепинського ренесансу.

Приміром, автор обстоює думку, що тогочасне “нагромадження господарчої енергії країни знайшло собі *доброго керівника в особі гетьмана Мазепи* (курсив наш. – О. Я.)”²⁰.

Більше того, він наголошує на надзвичайному вмінні останнього “*знаходити потрібних йому і здібних людей* (курсив наш. – О. Я.), зокрема в царині

¹⁷ Там само. – С. 65.

¹⁸ Там само. – С. 67.

¹⁹ Там само. – С. 119.

²⁰ Там само. – С. 103.

господарства”²¹. Як тут не згадати відомі авторські пасажі про організаційні здібності Б. Хмельницького, які, щоправда, здебільшого виявилися на ниві військово-політичного та державного будівництва України-Гетьманщини²².

Натомість неабиякий організаційний та адміністративний таланти І. Мазепи, на думку О. Оглоблина, проявився в царині соціальної політики.

З одного боку, гетьман усіляко сприяв зміцненню економічної потуги козацької старшини, зокрема її перетворенню на “зверхній стан Гетьманщини, а тим самим і на провідну верству в Козацько-Гетьманській державі (курсив наш. – О. Я.)”²³. Відтак, у Мазепинську добу старшинське землеволодіння, за висловом історика, набуває “характеру шляхетського «вічистого» володіння”²⁴.

О. Оглоблин навіть дотримується думки, що “старшинська аристократія” за часів Мазепинського відродження “концентрує в своїх руках «добра» й «уряди», а разом з тим – всю повноту економічної моці й політичної влади на Лівобережній Україні (курсив наш. – О. Я.)”²⁵.

Врешті, гетьман постає в авторському тексті як яскравий речник відповідного соціального ідеалу – ієрархічного, станового суспільства, яким керує сильний володар.

Проте, з іншого боку, І. Мазепа у представленні О. Оглоблина постає як вправний керманіч, що прагнув локалізувати господарську експансію козацької старшини, принаймні втримати рівновагу між різними станами. Недаремно він обороняє права міст та тамтешнього купецтва, зокрема навіть Києва, в якому знаходилася російська залога²⁶.

Заразом гетьман намагався обмежити старшинські зловживання стосовно козацтва та відмежувати цей стан від поспільства²⁷.

Зауважимо, що на цей зріз історичного образу І. Мазепи як адміністратора звернули увагу і рецензенти монографії О. Оглоблина. “Його соціальна політика для збереження суспільного і господарського балансу, і припинення боротьби клас, зокрема натиску козацької старшини на село і місто, *вповні зображають величезні здібності Мазепи як господарника, що думав категоріями українського-всенационального інтересу* (курсив наш. – О. Я.)”, – відзначає М. Чировський²⁸.

Варто відмітити, що О. Оглоблин обстоює думку й про широку господарську діяльність гетьмана та його адміністрації на Правобережній Україні протягом 1704–1708 рр.²⁹.

²¹ Там само. – С. 105.

²² Оглоблин О. Думки про Хмельниччину. – Нью-Йорк, 1957. – С. 61.

²³ Його ж. Гетьман Іван Мазепа та його доба. – С. 110.

²⁴ Там само. – С. 111.

²⁵ Там само. – С. 118.

²⁶ Там само. – С. 134.

²⁷ Там само. – С. 120.

²⁸ Чировський М. Праця проф. О. Оглоблина про Мазепу. – С. 3.

²⁹ Оглоблин О. Гетьман Іван Мазепа та його доба. – С. 231.

Отже, адміністративний і господарський хист І. Мазепи досить добре співвідноситься з тією “соціальною грою” Б. Хмельницького, точніше з його балансуванням між козацькими низами й старшиною, про яку писав О. Оглоблин у своїх “Думках про Хмельниччину”³⁰, хоч, звичайно, за інших політичних обставин.

Та найяскравіше потуги І. Мазепи постають на полі української культури, на якому він виступає як репрезентант та співтворець нових стильових вартостей і духовних цінностей, генерованих ще добою “революційного зриву” чи Хмельниччиною.

“Доба Мазепи вперше давала можливість українській культурній творчості пореволюційної доби знайти своє завершення й реальне втілення, створити свій власний стиль (курсив наш. – О. Я.)”, – підкреслює О. Оглоблин³¹.

Зазначимо, що схожі оцінки потуг гетьмана на ниві культури подибуємо і в інших дослідників.

Приміром, Б. Крупницький дотримується думки, що “культурна політика Мазепи, його діяльність на користь освіти, мистецтва, літератури і т. д. не були висловом тільки приватного зацікавлення, меценатства, але *стояли в першу чергу в зв’язку з бажанням державного мужа сконсолідувати свій край, підняти його на вищий культурний щабель* (курсив наш. – О. Я.)”³².

Проте О. Оглоблин прагне до тотальної генералізації своїх спостережень та міркувань, на відміну від Б. Крупницького. Ба більше, учений наголошує, що “Мазепинська доба створила свій власний стиль, що виявився не лише в образотворчому мистецтві і в літературі, але в цілому культурному житті гетьманської України (курсив наш. – О. Я.). Це було бароко, українське бароко, близький родич західноєвропейського, але, разом з тим, глибоко національний стиль, який мав своє найвище завершення в часи Мазепи”³³.

Властиво, йдеться про стильову цілісність культурної доби, відомої як Мазепинське бароко. Адже навіть політичні плани й задуми українського гетьмана вчений тлумачить у контексті барокового стилю культури, вочевидь під впливом текстів Д. Чижевського³⁴.

“Політичне життя мазепинської України й політика самого Мазепи, що визначили панування барокового стилю в царині культури, були самі, в своїй ідейній сфері, одним з потужних виявів того барокового духу (курсив наш. – О. Я.), кінець кінцем, прагнення людини, громади, нації до

³⁰ Його ж. Думки про Хмельниччину. – С. 69–70.

³¹ Його ж. Гетьман Іван Мазепа та його доба. – С. 144.

³² Крупницький Б. Гетьман Мазепа в світлі психологічної та логічної методи // Краківські вісті. – 1944. – № 242. – 26 жовтня. – С. 3.

³³ Оглоблин О. Гетьман Іван Мазепа та його доба. – С. 156.

³⁴ Чижевський Д. До проблем бароко // Чижевський Д. Філософські твори: У 4 т. / Під загальною ред. В. Лісового. – К., 2005. – Т. 2: Між інтелектом і культурою: дослідження з історії української філософії. – С. 67–77; Його ж. Поза межами краси (До естетики барокової літератури) // Там само. – С. 78–96.

своєї духової, політичної, матеріальної свободи та незалежності”, – пише О. Оглоблин³⁵.

Показовою видається й авторська теза про єдність стилю, який поширюється практично на всі сфери культурного, мистецького й духовного життя України-Гетьманщини. Власне, вона нагадує відомі думки Д. Чижевського про інструментальне використання загальних термінів до конкретного фактографічного матеріалу, зокрема поняття “культурний стиль”³⁶.

Ця стильову цілісність Мазепинського ренесансу чи Мазепинського бароко О. Оглоблин намагається прикласти до студіювання різноманітних явищ і процесів тієї доби.

Приміром, у контексті Мазепинського ренесансу О. Оглоблин розглядає навіть відродження концепції Києва як “другого Єрусалиму”, що протистоїть відомій теорії Москви як “третього Риму”³⁷.

В іншій розвідці історик висловлює думку, що концепція “другого Єрусалиму” була “важливою ідейно-політичною зброєю Мазепинської України в її змаганні з Москвою”³⁸.

У схожому дусі О. Оглоблин висвітлює й тлумачить “козацькі літописи”, які називає “справжніми історіями прагматичного характеру з виразним нахилом до історичної і навіть філософської синтези...”³⁹.

Не випадково автор досить точно визначає роль/ролі гетьмана в царині тодішньої української культури. “*В особі гетьмана Мазепи була щаслива сполучка творця, активного учасника культурного процесу і його мецената* (курсив наш. – О. Я.) – багатого, могутнього і щедрого, – зазначає історик. – Культура взагалі, а мистецтво зокрема завжди займали важливе місце в душі Мазепи, натури поетичної і разом з тим схильної до філософської синтези”⁴⁰.

Зазначимо, що О. Оглоблин згадує і про “політичну філософію Мазепи”, вислідом якої вважає його славнозвісну “Думу”⁴¹.

Заразом учений наголошує, що це була “людина, рівної якій по культурі й освіті тоді на Україні і в цілій східній Європі, мабуть, не було (курсив наш. – О. Я.)”⁴².

На цьому місці, згадаємо про “стиль висловлювань” та “стиль писань”, які автор уважав неодмінними прикметами харизми Б. Хмельницького як козацького володаря⁴³.

Втім, у випадку з І. Мазепою, на відміну від Б. Хмельницького, творення культурних цінностей висувається істориком на перше місце. Адже епоха

³⁵ Оглоблин О. Гетьман Іван Мазепа та його доба. – С. 157.

³⁶ Чижевський Д. Культурно-історичні епохи // Чижевський Д. Філософські твори. – Т. 2. – С. 29–30.

³⁷ Оглоблин О. Гетьман Іван Мазепа та його доба. – С. 157, 159.

³⁸ Його ж. Гетьман Іван Мазепа і Москва. – С. 133.

³⁹ Його ж. Гетьман Іван Мазепа та його доба. – С. 155.

⁴⁰ Там само. – С. 145.

⁴¹ Там само. – С. 98.

⁴² Оглоблин О. Гетьман Іван Мазепа і Москва. – С. 140–141.

⁴³ Оглоблин О. Думки про Хмельниччину. – С. 41–42.

Мазепинського ренесансу розгорталася в політичних лещатах Коломацької угоди 1687 р., продиктованої Москвою.

Взагалі харизматичність І. Мазепи, у представленні О. Оглобина, виявляється передусім на культурних і духовних теренах. Недаремно гетьман виступає як творець культурної й духовної традиції Гетьманщини, яка відіграла неабияку роль протягом усього XVIII ст. і навіть пізніше.

Більше того, подібно до часів Хмельниччини, відбувається персоналізація самої історичної доби, яка прив’язується до образу гетьмана І. Мазепи. Причому ця персоналізація проводиться з виразним рефреном щодо стильової єдності та культурної значущості Мазепинського відродження.

Тим-то Мазепинська доба суттєво різнилася від революційних часів Хмельниччини, в яку постали і домінували військово-політичні та державні цінності, котрі оформив Великий гетьман. Відтак О. Оглоблін навіть формулює тезу про “ідейно-культурний капітал” Мазепинської доби та його неабияке значення для побутування наступних поколінь в Україні-Гетьманщині⁴⁴.

Водночас історик наголошує, що “світ мазепинського ренесансу ще довго світив у сутінках московського панування над Україною (курсив наш. – О. Я.) після Полтавської катастрофи й поразки політичних плянів Мазепи”⁴⁵.

Отож цей гетьман постає як історичний діяч, що продукує певні культурні цінності, які стають неодмінною складовою його харизматичного образу.

На цьому місці відзначимо, що харизма є часовим феноменом, себто постає і персоніфікується зазвичай на хвилі революційних або критичних військово-політичних подій. У такому сенсі мазепинські часи є досить складними й суперечливими для дослідника-інтерпретатора, особливо з перспективи застосування концепту “великої людини”, позаяк вони містять чимало прихованих чинників, обставин і передумов.

Мабуть, саме тому О. Оглоблін і шукає відповідні площини зіставлення визначних козацьких керманців. Зокрема, найкраще постаті Б. Хмельницького та І. Мазепи співвідносяться істориком у царині дипломатичної практики та на зовнішньополітичних теренах.

На думку вченого, І. Мазепа виступав як прихильник рівноваги сил у чорноморській політиці, що спиралася на стару політичну традицію ще від часів Б. Хмельницького, П. Дорошенка, І. Самойловича⁴⁶. Історик підкреслює, що саме ця зовнішньополітична орієнтація майбутнього гетьмана відіграла важливу роль у “коломацькому перевороті” 1687 р. Зокрема вона забезпечила йому підтримку з боку колишніх прибічників гетьмана П. Дорошенка⁴⁷.

Водночас О. Оглоблін у монографії, присвяченій І. Мазепі, повторює своє давнє припущення про ймовірну участь гетьмана у відомій акції П. Іваненка (Петрика) 1692 р.⁴⁸.

⁴⁴ *Його ж.* Гетьман Іван Мазепа та його доба. – С. 160.

⁴⁵ Там само. – С. 143.

⁴⁶ Там само. – С. 85–86.

⁴⁷ Там само. – С. 77.

⁴⁸ *Оглоблін О.* Мазепа і Петрик // Студії з Криму. I–IX / Ред. А. Е. Кримський. – К., 1930. – С. 87; *Його ж.* Гетьман Іван Мазепа та його доба. – С. 184.

В іншій розвідці О. Оглоблин відзначає, що “в московських архівах я знайшов матеріяли, які дають підстави вважати, що не тільки певні кола вищої української старшини, але й *сам гетьман Мазепа співчував акції Петрика, а можливо, що навіть Мазепа і доручив Петрикові цю місію, як людині, якій він особисто довіряв* (курсив наш. – О. Я.), яка була близька до нього особисто і, крім того, належала до тих самих великостаршинських кіл, з якими безпосередньо був зв’язаний і гетьман”⁴⁹.

Проте Коломацькі зобов’язання примусили Україну-Гетьманщину брати участь у багаторічній війні з Кримським ханством та Туреччиною. Отже, ідея чорноморського балансу сил поступилася хитким військово-політичним реаліям, за яких шалька терезів могла стрімко переїститися на супротивний бік.

Будь-що-будь О. Оглоблин досить обережно оцінює зовнішньополітичні потуги І. Мазепа до 1700 р., тобто його дипломатичні заходи першого, промосковського періоду: “*Чорноморська проблема залишалася нерозв’язаною, а разом з тим не досягнені були головні цілі зовнішньої політики Мазепа* (курсив наш. – О. Я.) – об’єднання Правобережної України з Лівобережною, консолідація Запоріжжя з Гетьманщиною під владою гетьманського реґіменту, не кажучи вже про визволення Ханської України й північного узбережжя Чорного моря з-під турецько-татарського панування. Вони залишилися метою української політики на другий період гетьманування Мазепа, а розв’язання проблеми Чорноморської України стало мрією майбутніх українських поколінь”, – відзначає історик⁵⁰.

Однак у добу російсько-шведської війни дипломатичний хист І. Мазепа, на думку О. Оглоблина, виявляється з повною силою та блиском.

Приміром, завдяки своїм вправним діям гетьман стає “*фактичним володарем Правобережної України* (курсив наш. – О. Я.), принаймні в межах правобережної частини держави Богдана Хмельницького”⁵¹.

Зазначимо, що вчений відводить виняткову роль тому “фактичному” чи “реальному” стану речей, який склався на українських землях за гетьманування І. Мазепа. “Хоч на короткий час, Правобережна Україна була в руках Мазепа. Титулярний «гетьман обох сторін Дніпра» став їх *реальним володарем* (курсив наш. – О. Я.)”, – наголошує О. Оглоблин⁵².

Варто підкреслити, що досягнення правобережних обширів є однією з провідних тез в авторському представленні образу І. Мазепа як “сильного володаря”. Власне, цей успіх репрезентує українського гетьмана як успішного державного діяча на сцені минувшини, що має неабияке значення з огляду на трагічні асоціації, пов’язані з Полтавською катастрофою 1709 р.

Крім того, історик вказує на масштабні зовнішньополітичні плани І. Мазепа зі створення “великої антимосковської коаліції”, до якої мали увійти Туреччина, Кримське ханство, Молдова, Валахія, Трансільванія, донські

⁴⁹ *Його ж.* Гетьман Іван Мазепа і Москва. – С. 148.

⁵⁰ *Його ж.* Гетьман Іван Мазепа та його доба. – С. 97.

⁵¹ Там само. – С. 228.

⁵² Там само. – С. 231.

козаки, кубанські черкеси, Калмицька орда, казанські татари, Башкирія. “*Це був справді епохальний, гідний великого політика, дипломата й державного діяча плян подолання московської могутності* (курсив наш. – О. Я.), утворення непереможної греблі проти московського імперіялізму”, – стверджує О. Оглоблин⁵³.

Видається, що на сторінках монографії “Гетьман Іван Мазепа та його доба” провідний персональний герой постає як фундатор самої “*ідеї східноєвропейських коаліцій XVIII ст.* (курсив наш. – О. Я.), скерованих проти Російської імперії”⁵⁴. Відтак навіть російсько-турецьку війну 1710–1711 рр. історик тлумачить у сенсі вірогідних наслідків зовнішньополітичних акцій українського гетьмана⁵⁵.

Ба більше, І. Мазепа в авторській замальовці виглядає як “політична людина” барокової доби з її “великими, універсальними планами”, що кореспондує з відомою культурознавчою візією Д. Чижевського⁵⁶. Адже постать гетьмана в замальовці О. Оглоблина постає як у світлі великих задумів, так і в затінку фатальних обставин, суперечливих подій та нездоланих передумов, які врешті-решт поховали його політичний проект.

Цей мотив привносить певні особливості у конструювання такого харизматичного образу, зокрема підносить самоцінність масштабних зовнішньополітичних задумів і планів українського гетьмана.

Наведені сентенції про І. Мазепу як державного діяча безпосередньо продукують асоціації з дипломатичною майстерністю Б. Хмельницького, якого О. Оглоблин вважав творцем трьох зовнішньополітичних коаліцій, зокрема широкого антипольського альянсу 1656–1657 рр.⁵⁷. Навіть зауваги історика щодо І. Мазепи, зокрема його “дипломатичного таланту”⁵⁸ або “чудової дипломатичної гри”⁵⁹, “тонкої, майстерної дипломатичної гри”⁶⁰, вельми нагадують його ж відомі вислови про козацького провідника Хмельниччини як “диригента дипломатичної гри”⁶¹.

В іншій студії вчений характеризує І. Мазепу як “незрівнянного майстра дипломатії”⁶².

Показовим є й те, що українсько-шведський альянс 1708 р. О. Оглоблин розглядав як антимосковську коаліцію, яка “*спиралася на стару українську політичну традицію, до того ще освячену ім’ям Богдана Хмельницького* (курсив наш. – О. Я.), союзника шведського короля Карла X Густава”⁶³.

⁵³ Там само. – С. 297.

⁵⁴ Там само. – С. 298.

⁵⁵ Там само. – С. 301.

⁵⁶ Чижевський Д. До проблем бароко. – С. 72.

⁵⁷ Оглоблин О. Думки про Хмельниччину. – С. 58.

⁵⁸ Його ж. Гетьман Іван Мазепа та його доба. – С. 301–302.

⁵⁹ Там само. – С. 263.

⁶⁰ Там само. – С. 257.

⁶¹ Оглоблин О. Думки про Хмельниччину. – С. 57–58.

⁶² Його ж. Гетьман Іван Мазепа і Москва. – С. 144.

⁶³ Його ж. Гетьман Іван Мазепа та його доба. – С. 251.

Врешті, прагнення історика встановити зв'язок між Хмельниччиною та Мазепинським ренесансом, зокрема провести компаративні паралелі між постатями двох українських гетьманів, що уособлювали ці історичні епохи, простежуємо і в інших контекстах висвітлення подій як в імпліцитному, так і експліцитному вигляді.

Наприклад, такою виглядає думка історика про те, що “офіційне становище його, і *персональний авторитет робили Мазепу дуже атрактивною*⁶⁴ *політичною фігурою* (курсив наш. – О. Я.) як для правлячої, так і особливо для опозиційної московської верхівки”⁶⁵.

Звичайно, ця згадка про “персональний авторитет” ініціатора українсько-шведського альянсу 1708 р. все ж таки не є вповні співмірною, тим паче порівняно з могутньою “силою авторитету”⁶⁶ переможного полководця і фундатора Української козацької держави у добу Хмельниччини. Адже харизма Б. Хмельницького спиралася на блискучі військові та політичні успіхи, що створили ореол його винятковості як гетьмана/володаря!

Натомість за особою І. Мазепи тягнувся густий шлейф та гіркий присмак Полтавської катастрофи 1709 р.

Мабуть, саме тому О. Оглоблин відводить значне місце висвітленню історичної ситуації 1708–1709 рр., зокрема обстоює думку про неготовність Гетьманщини до перенесення військових дій на українські терени⁶⁷.

Водночас історик зупиняється на складному особистому становищі українського гетьмана напередодні укладання українсько-шведського союзу. Зокрема, він наголошує, що І. Мазепа “переживає важкі удари долі” (смерть матері, загрозлива справа В. Кочубея, складний перебіг тяжкої і небезпечної хвороби, котра підточувала його фізичні сили тощо)⁶⁸.

Та попри Полтавську поразку та трагічну долю І. Мазепи, О. Оглоблин усе ж таки конструює образ цього гетьмана як сильного володаря, хоч і з низкою пояснень, коментарів і застережень. Будь-що-будь І. Мазепа постає як репрезентант “державної волі української нації” за фатального, ба навіть драматичного і нездоланного перебігу політичних обставин та міжнародних передумов⁶⁹.

Зауважимо, що в розвідці “Гетьман Іван Мазепа і Москва” О. Оглоблин знаходить цікаву формулу для означення цієї постаті як сильного державного діяча: “*велика сила його волі, сила інтелекту, сила культури* (курсив наш. – О. Я.)”⁷⁰.

В іншій статті він наголошує, що “*Мазепа – людина набагато вищої інтелігенції й культури* (курсив наш. – О. Я.), ніж його попередник (Самойло-

⁶⁴ Привабливою (від пол. “atrakcja”).

⁶⁵ Там само. – С. 259.

⁶⁶ Оглоблин О. Думки про Хмельниччину. – С. 70.

⁶⁷ Його ж. Гетьман Іван Мазепа та його доба. – С. 278–279.

⁶⁸ Там само. – С. 281.

⁶⁹ Там само. – С. 313.

⁷⁰ Оглоблин О. Гетьман Іван Мазепа і Москва. – С. 144.

вич), добре обізнана з історією України”⁷¹. Тим-то культурні й інтелектуальні прикмети І. Мазепи немовби наближають його в авторській замальовці до блискучої військово-політичної харизми Б. Хмельницького.

Такий рефрен у представленні постаті І. Мазепи, як уже зазначалося, висуває його на роль фундатора культурних цінностей та стильових вартостей окремої історичної доби – Мазепинського ренесансу, що суттєво трансформувало харизматичну модель.

Зокрема, ця авторська “компенсація” у творенні образу головного персонального героя проводиться за рахунок відомих неоромантичних метафор “сили” та “волі”, хоч і з акцентуацією на культурних та інтелектуальних якостях І. Мазепи.

Взагалі шар неоромантичної семантики посідає досить поважне місце в тексті зазначеної монографії О. Оглоблина. Так, на сторінках цієї студії знаходимо означення гетьмана як “володаря України і українського патріота”⁷² та “українського патріота-державника”⁷³, а також низку оціночних висловів на кшталт: “глибокий патріотизм нового гетьмана Мазепи”⁷⁴, “мрія цілого покоління українських патріотів була втілена в життя”⁷⁵, “гарячий патріот своєї батьківщини, Братковський”⁷⁶, “героїчними часами української національно-визвольної революції 1648 р.”⁷⁷, “героїчна оборона Батурина”⁷⁸, “українська визвольна справа” й “ідея і дух Мазепи”⁷⁹ і т. п.

Л. Білас назвав ці авторські пасажі “патріотичною фразеологією” та “поетичними додатками” до історії⁸⁰. Більше того, він досить негативно прокоментував загальну конструкцію монографії О. Оглоблина, бо вважав, що вона містить чимало ідеологічних та патріотичних нашарувань.

*“Двигуном поезії – отже, і поетичної історії – є фантазія, що в творах цього жанру позначається великим числом припущень (курсив наш. – О. Я.). Автор концептує тезу і, незважаючи на те, що вона існує ще тільки ідея-літер, починає оперувати нею як фактом”, – стверджує згаданий рецензент*⁸¹.

Утім, “патріотичний”/неоромантичний пласт в історичному письмі О. Оглоблина хоч і є помітним, але не є визначальним, оскільки суттєво обмежується позитивістським ідеалом науковості вченого та іншими стильовими компонентами.

⁷¹ Оглоблін О. Династична ідея в державно-політичній думці України-Гетьманщини XVII–XVIII ст. // Укр. літопис. – Авґсбург, 1947. – № 5/6. – С. 14.

⁷² Оглоблін О. Гетьман Іван Мазепа та його доба. – С. 55.

⁷³ Там само. – С. 249.

⁷⁴ Там само. – С. 80.

⁷⁵ Там само. – С. 158.

⁷⁶ Там само. – С. 214.

⁷⁷ Там само. – С. 248.

⁷⁸ Там само. – С. 317 (прим. 22).

⁷⁹ Там само. – С. 329.

⁸⁰ Білас Л. Ідеологія як історія і як поезія (З приводу двох нових праць О. Оглоблина) // Сучасність. – 1961. – № 7. – С. 50.

⁸¹ Там само. – С. 51.

Передусім, доцільно звернути увагу на те, що О. Оглоблин змальовує Мазепинську добу через представлення низки макроконтекстів минувшини, зазвичай властивих візіям масової історії, зорієнтованих на вивчення масштабних процесів, великих етнонаціональних спільнот, соціальних верств, явищ, врешті-решт подій високого рівня загальності. Відзначимо, що це враження продукують здебільшого провідні сюжетні лінії монографії: зовнішня й внутрішня політика, соціальні взаємини, господарство, культура і духовне життя Гетьманщини, дипломатичні контакти й зовнішньополітичні заходи, козацький рух на Правобережній Україні, конфлікт І. Мазепи та старшинської опозиції тощо. Саме вони конструюють багатозаровий образ Мазепинської доби в контексті тотального тричленного поділу світу минувшини на історію матеріальну, духовну та соціальну, притаманного якраз різноманітним варіаціям “масової” історії, що постали на хвилі соціологічного повороту в першій третині ХХ ст.

Зрештою, ця тричленна ієрархія у висвітленні проблематики, покладена істориком в основу архітектоніки монографії, незаперечно виявляє його тяжіння до відповідної концептуалізації матеріалу.

Не випадково вже згаданий Л. Білас слушно зазначив, що про “особистість гетьмана довідуємося з студії відносно небагато”, позаяк “*біографічна форма*, скерована на індивідуальне, сингулярне й неповторне, *не вкладається гаразд у рамки авторового світогляду* (курсив наш. – О. Я.)”⁸².

Зокрема, критик О. Оглоблина вказує на специфічність репрезентації “індивідуального”, яке в авторському тексті є “*доповненням чи аспектом загального* (курсив наш. – О. Я.), що недвозначно впливає із ствердження, що акцентування індивідуального в даному випадку – «єдина можливість» з огляду на те, що повне з’ясування загального – «повна історія мазепинської доби» – під нинішню пору річ невикональна”⁸³.

Власне, рецензент монографії “Гетьман Іван Мазепа та його доба” фіксує своєрідний стильовий конфлікт у творчості О. Оглоблина між вимогами неоромантичного представлення історичної постаті, – її поетизацією й героїзацією – та усталеними настановами “масової” історії, яка генетично походить від позитивістських канонів до них.

На нашу думку, витоки цього стильового конфлікту чи співіснування різних парадигматичних підходів у творчості О. Оглоблина варто шукати в незавершеності старих інтелектуальних поррахунків українського історіописання міжвоєнної доби – 1920-х – 1930-х рр.⁸⁴ Саме ця нереалізованість низки проектів з обсягу соціологізації історії, які в повоєнній західній соціогуманітаристиці перетворилися вже в інтелектуальне надбання анналів, суттєво впливала на історичне письмо науковців-емігрантів.

⁸² Там само. – С. 59.

⁸³ Там само.

⁸⁴ *Ясь О.* Історичні погляди Олександра Оглоблина: радянська доба (1919–1941) // Історіографічні дослідження в Україні / Відп. ред. О. А. Удод. – К., 2008. – Вип. 18. – С. 214–252.

Отож гвалтовно обірвані візії “масової” історії на полі української радянської історіографії актуалізували травматичний досвід часів національно-визвольних змагань та Другої світової війни, який в еміграції продукував неоромантичні устремління.

З такої перспективи харизматична модель почасти виглядає як своєрідний компроміс, який дає змогу сполучити неоромантичну героїзацію образу І. Мазепи з масштабною й багатовимірною репрезентацією Мазепинського ренесансу як історичної доби.

Крім того, не варто забувати про прагматичну мотивацію, оскільки монографія О. Оглоблина була видана до 250-ї річниці українсько-шведського альянсу й призначалася для української еміграційної громадськості, котра існувала у вкрай заполітизованому та заідеологізованому середовищі за часів біполярного протистояння у світі та “холодної війни”.

Недаремно вже згаданий Б. Кравців уважав, що ця студія є “*не тільки важливою, але й доконечною зброєю* (курсив наш. – О. Я.) у продовжуваній сучасними мазепинцями боротьбі проти московського імперіалізму”⁸⁵.

Певні паралелі простежуються в текстах О. Оглоблина і щодо висвітлення низки інших проблем, зокрема щодо наступників/спадкоємців гетьманської влади.

Звісно, суспільно-політичні реалії початку XVIII ст. та становище бездітного І. Мазепи суттєво відрізнялися від доби “революційного зриву” Хмельниччини, коли Великий гетьман виразно виявив свої династичні прагнення⁸⁶.

Втім, О. Оглоблін припускає, що І. Мазепа мав певні плани щодо наступників, якими вважає його родичів: небожа І. Обидовського, а пізніше – племінника А. Войнаровського⁸⁷.

Відзначимо, що О. Оглоблін порушує і проблему “правного титулу” І. Мазепи, хоч і формулює її у гіпотетичному сенсі. “Можна думати, що за нормальних умовин, в разі перемоги України у війні з Московщиною, *цей стан знайшов би собі логічне правне оформлення і в титулі володаря* (курсив наш. – О. Я.) Української держави (можливо, щось на зразок княжого титулу Юрія Хмельницького)”, – підкреслює історик⁸⁸.

Проте навіть така постановка проблеми вкотре викликає аналогії з статтю Б. Хмельницького, який мав необмежену владу, але не мав відповідного “правного титулу”⁸⁹.

Цікавими видаються й роздуми О. Оглоблина про історичного діяча, який був імовірним прикладом для наслідування українським гетьманом. “Блис царювання Короля-Сонця (Людовика XIV) було видко далеко за межами Франції, й не могли не помітити його в Батурині, *надто ж такий володар, як*

⁸⁵ Кравців Б. Нова праця про гетьмана Івана Мазепу. – С. 2.

⁸⁶ Оглоблін О. Династична ідея... – С. 12.

⁸⁷ Оглоблін О. Гетьман Іван Мазепа та його доба. – С. 288.

⁸⁸ *Його ж.* Бендерська конституція 1710 року // Оглоблін О. Гетьман Іван Мазепа та його доба. – С. 361–362.

⁸⁹ *Його ж.* Думки про Хмельниччину. – С. 68.

гетьман Мазепа. Саме Людовик XIV з належними поправками на українські традиції й глибокий державний і філософський розум Мазепи міг бути для нього таким взірцем (курсив наш. – О. Я.), – зазначає вчений⁹⁰.

Такі міркування – ще одна складова в авторській репрезентації образу українського гетьмана як “сильного володаря” з винятковими здібностями. Недаремно О. Оглоблин дотримується думки, що гетьман І. Мазепа був “*може, найбільш послідовним, глибоко переконаним прихильником міцної гетьманської влади* (курсив наш. – О. Я.) на засадах властивого тоді передовим країнам абсолютизму”⁹¹. В іншій розвідці він відзначає, що сучасники гетьмана сприймали його як “господаря отчизни”⁹². Однак ці прикмети І. Мазепи як володаря переважно приховані строкатою і суперечливою завісою дипломатичної гри, нереалізованих і втрачених можливостей, що часто-густо спираються на різноманітні припущення О. Оглоблина.

Зазначимо, що істотне впровадження гіпотетичних елементів не є типовим для цього дослідника, в текстах якого зазвичай простежуємо позитивістський ідеал науковості, себто представлення минувшини на основі добре перевічених історичних джерел та незаперечно встановлених фактів. Згадаймо, приміром, відоме та поширене метафоричне порівняння історика зі слідчим, котрий аналізує найдрібніші матеріали, яке вочевидь поділяв і О. Оглоблин⁹³.

Так чи інакше, він прагнув вибудувати харизматичний образ І. Мазепи – видатного й самобутнього історичного діяча. Не випадково вчений уживає щодо І. Мазепи вислову “державний геній”⁹⁴, яким послуговувався і в харизматичній конструкції образу провідника Хмельниччини⁹⁵.

Проте в авторському письмі особистість гетьмана не тільки не охоплює всіх сюжетних ліній, а часто відсувається на периферію викладу, бо ж історик представляє багатшаровий образ Мазепинської доби. Зокрема, О. Оглоблин подає досить великі замальовки соціального, господарського, культурного життя, зовнішньополітичних і внутрішньополітичних взаємин тощо. Приміром, один з підрозділів монографії має промовисту назву “Соціальна боротьба”⁹⁶. Більше того, споглядаємо й відповідний семантичний пласт у цьому тексті, який є вислідом своєрідної соціологізації образу минувшини: “інтенсивно йшов процес зубожіння козацької маси й визиску її старшиною”⁹⁷, “визиск рядового козацтва”⁹⁸, “економічне зубожіння широких мас людности”, “соціальний спротив” та “форми опору нижчих верств

⁹⁰ *Його ж.* Гетьман Іван Мазепа та його доба. – С. 265.

⁹¹ Там само.

⁹² *Оглоблин О.* Бендерська конституція 1710 року. – С. 361.

⁹³ *Його ж.* Нові матеріали до історії повстання Петра Іваненка (Петрика) // *Оглоблин О.* Гетьман Іван Мазепа та його доба. – С. 372.

⁹⁴ *Його ж.* Гетьман Іван Мазепа та його доба. – С. 80.

⁹⁵ *Оглоблин О.* Думки про Хмельниччину. – С. 61.

⁹⁶ *Його ж.* Гетьман Іван Мазепа та його доба. – С. 134–143.

⁹⁷ Там само. – С. 118.

⁹⁸ Там само. – С. 119.

“Невикінчена” харизма. Образ ІВАНА Мазепи в конструкції Мазепинського ренесансу. . .

людности”⁹⁹, “утиск старшинської влади”¹⁰⁰, “масовий рух”¹⁰¹, “напруження соціальних відносин і загострення соціальної боротьби”¹⁰² і т. п.

Ця архітектоніка студії О. Оглоблина свідчить про концептуалізацію фактографічного матеріалу в дусі “масової” історії, яка творить добре структуровану, ієрархічну конструкцію Мазепинського ренесансу. Причому таке представлення історичної доби досить складно співвіднести, принаймні узгодити з концепцією “великої людини”.

Ба більше, харизматична модель “сильного володаря” конче вимагає однієї складової – феноменального й тріумфального здобутку на сцені історії, наприклад, такого, як у Б. Хмельницького, що став фундатором Української козацької держави.

Такий успіх ставав оспіваним вікопомним звершенням, яке перетворювало визначну особистість на харизматичного діяча з ореолом виняткових здібностей та рис, що ототожнювалися з незвичайним, ба навіть Божим даром!

Створеному ж у текстах О. Оглоблина образу І. Мазепи якраз і бракувало того дивовижного акту, непереможної дії, яка мала остаточно вирвати його з полону військово-політичної рутини та із зачарованого кола уявлень соціальної повсякденності і врешті освятити цю постать сяйвом винятковості! Саме цієї винятковості, яка часто-густо у студіях багатьох європейських істориків перетворює поразку на перемогу, вагання на мудре прозирання, очевидні прорахунки на стратегічне передбачення, й не вистачало для побудови довершеної харизматичної моделі гетьмана-володаря в монографії “Гетьман Іван Мазепа та його доба”.

Отож авторські спроби “покрити” цей компонент за рахунок інших складників (фундатор культурної доби й духовної традиції, видатний діяч епохи бароко, “сила культури”, “сила інтелекту”, творець ідеї антиросійських коаліцій XVIII ст., виняткові дипломатичні й комунікативні здібності і т. п.) у конструюванні образу І. Мазепи відобразилися в низці гіпотетичних припущень, аналізі численних ситуаційних контекстів діяльності українського гетьмана, нереалізованих можливостей, руйнівного впливу обставин, подій та передумов, що звели нанівець його блискучі задуми й плани тощо.

Та незважаючи на такі дослідницькі устремління, у монографії переважає позитивістський ідеал О. Оглоблина. Зокрема, на сторінках студії домінує його непорушна, незмінна повага до фактографічних канонів відтворення минушини, попри їхній конфлікт з очевидними неоромантичними елементами в авторському письмі, що не дало вченому змоги докорінно трансформувати складну і суперечливу постать І. Мазепи у викінчений харизматичний образ “сильного володаря”.

Врешті, на сторінках монографії О. Оглоблина фундатор культурного ренесансу кінця XVII – початку XVIII ст. постає не стільки реально “сильним”, скільки потенційно “сильним” українським володарем.

⁹⁹ Там само. – С. 134.

¹⁰⁰ Там само. – С. 135.

¹⁰¹ Там само. – С. 137.

¹⁰² Там само. – С. 142.

Олексій Ясь (Київ). **“Невикінчена” харизма. Образ Івана Мазепи в конструкції Мазепинського ренесансу Олександра Оглоблина.**

Висвітлюються історичні погляди українського історика О. Оглоблина, зокрема поєднання елементів неоромантизму та соціологізму в його творчості. Розглядається харизматична модель та її роль у представленні образу І. Мазепи та Мазепинського ренесансу.

Ключові слова: Оглоблин, Мазепа, харизматична модель.

Алексей Ясь (Киев). **“Незаконченная” харизма. Образ Ивана Мазепы в конструкции Мазепинского ренессанса Александра Оглоблина.**

Освещаются исторические взгляды украинского историка А. Оглоблина, в частности, соединение элементов неоромантизма и социологизма в его творчестве. Рассматривается харизматическая модель и ее роль в представлении образа И. Мазепы и Мазепинского ренессанса.

Ключевые слова: Оглоблин, Мазепа, харизматическая модель.

Olexii Yas' (Kyiv). **“Incomplete” Charisma. An Image of Ivan Mazepa in Oleksandr Ohloblyn's Construction of Mazepa Renaissance.**

The article highlights historical views of the Ukrainian historian Oleksandr Ohloblyn, in particular the combination of elements of neoromanticism and sociology in his works. The author considers the charismatic model and its role in representation of Ivan Mazepa's image and Mazepa Renaissance.

Key words: Ohloblyn, Mazepa, charismatic model.